

A „literátus főkapitány” (Szalay József halálára)

Irta CSEKEY ISTVAN

„Szeretett minden szépséget,
ha régi, ha új, csak lelket
érezzen benne.”

Ezt a mottót ő maga írta utolsó írásában, amelyet „Móra Ferenc lelki arcképe” címmel adott ki és amelynek dedikált példányát csak néhány héttel ezelőtt csuszattatta a szabadtéri játékok egyik bizottsági ülésén kezembe. Ez a könyvecske foglalatja volt mindannak a meleg szeretetnek, amellyel Móra Ferenc iránt viselkedett, miután hátrahagyott írásait a tőle megszokott buzgalommal és hozzáértéssel rendezte. És mint aki jól végezte a munkáját, sietett még befejezésül az emlékek közül néhányat elültetni az ólommezőkbe, hogy azután Juhász Gyula után hamarosan kövesse ő is a buzamezők szerelmét.

Őt szeretném követni, amikor írásából akarom felvázolni lelki arcképét. Igaz, hogy messze kellene visszamennem, hogy Orosházán 1901-ben megjelent írásától kezdve kövessem őt Deák Ferenc és Széchenyi emlékeztetőn át „A műgyűjtésről”, „A könyvről és a könyvszeretetről”, „A magyar katona a magyar költészetben” és „A város” című kötetem át. Az igazi Szalay József lelki arcképét azonban talán mégis a „Tehetségek autonómiája” és „Móra Ferenc lelki arcképe” tükrözik vissza. Különösen ebből a hattyal számomra ismerő írásból árad felénk az öreg Szalay csodálatosan ifjú és örökké „lelkes lelke”.

Mintha önmagáról írta, amikor Mórát jellemzi: „A tudomány és a szépirodalom két partja között csapongott sajkája, de végleges meglepedésre kikötni egyikén sem tudott.” Minden érdekelt, amiben szépséget talált, lett legyen az könyv, szobor, kép, muzsika, vagy táj. „Aki a betűt csak a napisajtó riportjaiból ismeri, aki a zeneművészet előtt bedugja a füleit, a képzőművészet előtt behunyja szemét, lelkiileg süket és vak marad.” Ő könyvtárakat olyasfórt össze, nagy utazásokat tett, bejárta a múzeumokat és tárlatokat, kincseket érő éremgyűjteményt hagyott hátra. De mégis csak a könyvnek volt az igazi szerelmese. Egy „editio princeps”-ért képes volt messze elutazni. Fél századon át közel tízezer kötetnyi könyvtárat gyűjtött össze, amely bár majd minden szakra kiterjed, de legbőségesebben a magyar szépirodalom első kiadásai szerepelnek benne. Könyvtárának fölmerhetetlen értéke, hogy kötetek grangerizáltak. Lehetőleg a szerzőktől dedikált, vagy szignált és kéziratokkal ékesített könyveket gyűjtött. Talán a világon csak az ő könyvtárában van meg Petőfi minden nyelvű kiadása és az első magyar kiadást Petőfi eredeti kéziratai ékesítik.

Hadd elevenítem itt most föl annak a ciklémnek a bevezetését, amelyet „Esetem Móra Ferencel” címmel annak halála után írtam!

„A minapában találkoztam Szalay Józsi bácsival, a Dugonics-Társaság érdemeiben gazdag elnökével. Róla, mint Szeged legkulturáltabb fiáról már akkor tudtam, amikor még sejtésem sem volt róla, hogy micsoda kedves lokálpatriotizmust jelölnek meg a szegedi gyűjtemények, a torony alatt és a körtöltésen belül kitéjezések. Kecskeméti jogakadémiai tanár voltam, amikor egyszer könyvküldeményt hozott részemre Szegedről a posta. Feladóként dr. Szalay József, Szeged város rendőrfőkapitánya (csak utóbb lett rendőrkörletű főkapitány) szerepelt. Gondoltam, mint a közigazgatási jog tanára, valami rendészeti munkát kapok. Előre felszelegettem a gondolatban, hogy egy vidéki város rendőrfőnökének a haláberén és a kvaterkán fölül ilyen nemes szórakozásra is telik. Alig hittem aztán a szememnek, amikor a nyomtatványvesomagból a magam tanulmányai hullottak ki a főkapitány ur ama kérelmével, hogy mint bibliofil könyvgyűjtő részére irjam bele tanulmányaimba nevemet. Ez volt az első kulturális érintkezésem Szegeddel.”

Hogy mily jól estek Szalay Józsefnek ezek a sorok, annak drága emlékét őrööm tőle. A „Tehetségek autonómiája”-t, amelyet előadott az Egyetem Barátainak Egyesülete szahadgyetemen az aulában a következő dedikációval küldötte meg: „Kedves Pistám! Hálaosan köszönöm, hogy Móra Ferkóval kapcsolatban olyan szeretettelőan megénekeltél. Szeged, 1934. IV. 8. Szalay Józsi bácsi.”

a nagy alföldi metropolisnak nem volt földesura, nem volt várkastélyos mecénása, nem volt művészetet pártoló főura, nem volt könyvtár-

„Közéleti gyönyörűség, amikor a beérkezett tehetség az ifjabbat felkarolja, hogy ez idővel ugyanugy cselekedjék az utána következővel. Eljárásukkal kialakítják a kultúra végtelen láncát. Emerson szavával élve: Nagy emberek azért vannak, hogy még nagyobbak keletkezhesseken. Ez is a tehetségek autonómiája.” Igen, ez volt ő. Nem is annyira író, mint inkább az írók legnemesebb értelmében vett mecénása, igazi „literary gentleman”. Lelkes lélekkel gyűjtötte maga köré a tehetségeket és támogatta az indulókat. Nem volt harminc esztendőn át Szegeden olyan kulturális megmozdulás, amelyben részt ne vett volna, de a legtöbbnek egyenesen ő volt az igazi lelke. Husz évet töltött el a Dugonics-Társaság élén, amelyet az ország első vidéki irodalmi társaságává fejlesztett, amely valóban dísz ad tagjainak. Azok a lelkes elnöki megnyitói, amelyekben mindig volt mondanivalója, amelyek mindig tömören és megkapóan jellemezték a tárgyat, de amelyekből mindig kicsillant a költői lélek. „Móra azért nagy ember, — írja —, mert minden írásában az idealizmus patyolatfehér zászlaját lengeti.” Az ő zászlaja is a nemes és mindenért tettei felkészülő idealizmus fehér lobogója volt. S most szinte összecsorol a szívünk, ha arra gondolunk, hogy ki veszi át kezéből ezt a magasán lengő zászlót...

Elgondolkodom, hogy mely tehetségtermő ereje van a magyar rónának, amely ki tudja termelni Szeged „literary gentleman”-jét. A békéscsabai gazda fia, az egykori szolgabíró, majd rendőrfőkapitány, aki úgy vándorolt, mint Tömörkény, Juhász, vagy Móra Szegedre, de akik testestől-lelkestől szegediek lettek. Milyen kultúrát tudott teremteni önmaga körül. Itt a délvideken, a sívó homok szélén, a délbábos, végeláthatatlan pusztaságban, amelyet megmerevít az önmagába-merülés nyugalma, ahol a város is falu és a házakat nem számok, hanem tulajdonosaik szerint ismerik. Ennek

TEJ
VAJ
SAJT

tejjel és túrófélél
legjobb minőségben legolcsóbban
Központi Tejcsarnok Rt.
fiókjaiban.

alapító püspöke. Ennek csak Szalay Józsefe volt, aki a semmiből is kultúrát tudott teremteni. Maga idézi Móra egyik gyönyörű kis költeményét:

„Ma is, ami szép
Akad az utamba,
Lelket keresek
Gyerekszel abba,
Mindig apróra bontogatom.
S a semmit mindig
Megsiratom.”

És most, mialatt e sorokat szántom a betűszerűk számára, kihűlt teleme ott virraszt a kulturpalota előcsarnokában mozdulatlan... A „literátus főkapitány”, a Dugonics-Társaság elnöke, a Városi Múzeum és a Somogyi Könyvtár igazi barátja „lelelte az élet hivatalát”... Minden nap ott volt a múzeumban örökké sietve, örökké tevékenyen, örökké újabb tervekkel. Mert, mint maga írta, „az az értékes ember, akinek álmai vannak.”

Drága jó Szalay Józsi bátyánk, szödd továbbra is álmodat odafent Móra Ferkóval és Juhász Gyulával imádot Szegededért s legyen neked könnyű a szegedi föld, amelyet annyira szerettél!

Megérkeztek az 1937-es típusú

férfi és női kerékpárok

Arak már **76.50** pengőtől

Hitelképes egyéneknek 12 havi részletfizetés. **Nagy választék!**

MARKOVICS SZILÁRD OKL. GÉPÉSZMÉRNÖK
műszaki vállalata, Tisza Lajos körút 44. Telefon: 30-20.

Kijavítják a városháza omladozó homlokzatát

(A Délmagyarország munkatársától.) A város hatósága elvileg már régebben elhatározta, hogy tataroztatni fogja a városházát, amelynek vakolata már hosszú esztendőkké ezelőtt szégyenletes lerongyolódott. Ha erősebb szél kerekedik, sokszor hatalmas vakolatdarabok hullnak le az uccára és csak a szerencsés véletlennek köszönhető, hogy eddig nem okoztak komolyabb balesetet. A múlt évben történt, hogy a Széchenyi-téri homlokzatról zuhant le az emeleti erkély alól egy hatalmas vakolattömb, amely az erkélytartó fögerenda végét díszítette. Ezt a hibát azóta rendbehozták, de maga az épület rongyos maradt úgy, hogy a város joggal szégyenkezhetett miatta az idegenek előtt.

A polgármester a kisgyűlés határozata alapján elkészíttette a mérnöki hivattal a városháza tataroztatásának költségvetését, majd kiírta a versenytárgyalást is a tatarozási munkára. A versenytárgyalás határideje nem régen járt le és annak eredménye a péntekre egybehívott kisgyűlés elé kerül. A számvetés és a gazdasági ügyosztály megállapítása szerint a tatarozási munkára a legkedvezőbb ajánlatot Ottóváry István építési vállalkozó tette, aki haterer pengőért vállalta el úgy az uccát, mint az udvari homlokzatok rendbehozását.

A polgármester az ajánlat elfogadását javasolja

a kisgyűlésnek, amely valószínűleg hozzá is járul ehhez a javaslathoz. Ha aztán a kisgyűlés határozata jogerőre emelkedik, azonnal megkezdik a munkát, amely előreláthatólag három hétig tart. A cél az, hogy május végére, amikor a kormányzó látogatását várja Szeged, új köntöse legyen az öreg városházának.

Szálasyt szabadlábra helyezték

Budapest, április 27. Szálasy Ferencnek, a Nemzeti Akarat Pártja letartóztatott vezérének sorsáról kedden döntöttek az ítélőtáblán. Szálasy Ferencet röpiratai miatt előzetes letartóztatásba helyezték, mert a röpiratokban izgatás bűncselekményét látja fennforogni az ügyészség. A vizsgálóbíró szabadlábra helyezte Szálasyt, de a törvényszék vádlánca joghatóságát rendelte el.

Ilyen előzmények után került a tábla elé Szálasy ügye. A tanács zárt ajtók mögött tanácskozott, majd a délutáni órákban Szálasy Ferenc minden őrizet nélkül kilépett az ügyészség fogházának kapuján. Ebből nyilvánvaló lett, hogy Szálasy Ferencet a tábla szabadlábra helyezte.